

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ПРАКТИКА

**Програма практики
для студентів спеціальності
291 "Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії"
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2021**

УДК 378.147:327(07.034)

НЗ4

Укладачі: О. В. Птащенко

Д. С. Коротков

Затверджено на засіданні кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу.

Протокол № 1 від 25.08.2020 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Науково-дослідна практика [Електронний ресурс] : програма НЗ4 практики для студентів спеціальності 291 "Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії" першого (бакалаврського) рівня / уклад. О. В. Птащенко, Д. С. Коротков. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 34 с.

Подано послідовність виконання та оформлення науково-дослідної практики. Наведено приклади оформлення елементів роботи (таблиці, рисунки, додатки, список використаної літератури).

Рекомендовано для студентів спеціальності 291 "Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії" першого (бакалаврського) рівня.

УДК 378.147:327(07.034)

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2021

Вступ

Науково-дослідна практика (НДП) студентів є важливою складовою навчального плану підготовки спеціальності 291 "Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії" першого (бакалаврського) рівня освітньої програми "Міжнародні відносини".

Освітньо-професійна програма бакалавра обов'язково містить дослідницьку (наукову) компоненту.

Науково-дослідна практика студентів є основою для підготовки комплексного консультаційного проєкту.

Головний зміст науково-дослідної практики полягає у залученні студентів-бакалаврів до самостійної дослідницької роботи, ознайомленні з питаннями реалізації теоретичних та наукових розробок у сфері міжнародних відносин.

Мета і завдання науково-дослідної практики

Метою практики є набуття та розвиток здатності студентів до самостійної науково-дослідницької роботи, дослідження та експериментування, поглиблення теоретичних знань в сфері міжнародних відносин, систематизація, розширення і закріплення здобувачем вищої освіти професійних навичок і вмінь, формування початкової компетенції.

Завдання практики:

вивчення класичних теоретичних джерел за темою комплексного консультативного проєкту;

аналіз стану розроблення проблемних питань теми комплексного консультативного проєкту у вітчизняній та іноземній літературі;

оволодіння методикою пошуку, оброблення та аналізу статистичних даних;

розроблення науково обґрунтованих рекомендацій відповідно до обраної теми дослідження;

апробація основних теоретичних та практичних рекомендацій бакалаврської роботи (у формі виступів на конференціях та написання наукових статей).

База практики

Основною базою науково-дослідної практики є кафедра міжнародного бізнесу та економічного аналізу.

Для проходження науково-дослідної практики кафедра міжнародного бізнесу та економічного аналізу залучає студентів безпосередньо до проведення науково-дослідної роботи, підготовки наукових звітів, розроблення наукової тематики кафедри.

Місцем проходження науково-дослідної практики є наукова бібліотека ХНЕУ ім. С. Кузнеця, наукові бібліотеки інших навчальних закладів, Харківська державна наукова бібліотека ім. Короленка В. Г. та інші наукові бібліотеки.

Порядок організації науково-дослідної практики

Тривалість і терміни проведення науково-дослідної практики визначаються затвердженням ректором університету навчальним планом підготовки

бакалаврів за спеціальністю 291 "Міжнародні економічні відносини" освітньої програми "Міжнародні відносини".

Протягом проходження науково-дослідної практики та виконанням основних завдань програми практики кожен студент повинен отримати конкретні наукові результати з обраної наукової проблеми, що будуть відображені у формулюванні теми комплексного консультативного проєкту бакалавра.

Програма науково-дослідної практики бакалаврів складається з таких частин:

ознайомлення студента з вітчизняними та іноземними науковими та іншими джерелами літератури з метою формування студентом бібліографічного списку літератури (зразок оформлення наведено у додатку А). За цей період студенти зобов'язані здійснити огляд понад 60 % нормативної документації та друкованої наукової літератури та інтернет-видань, що відповідають основному напрямку майбутнього комплексного консультативного проєкту;

підготовка статті/тез для виступу на науковій конференції за обраним напрямом досліджень;

завершення роботи над формуванням теми комплексного консультативного проєкту;

опис актуальності та предметної області дослідження, списку використаних джерел, оформлення звіту про проходження науково-дослідної практики. Захист звіту.

Загальну організацію практики та контроль за її проведенням здійснює керівник практики кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу.

Розпочинаючи проходження практики, студент повинен завчасно отримати інструктаж щодо організації практики.

Відповідальні за науково-дослідну практику на кафедрі призначаються завідувачем кафедри і підпорядковані безпосередньо керівнику практики від кафедри.

Основними обов'язками відповідальних за науково-дослідну практику від кафедри є:

своєчасне проведення настановчих зборів з науково-дослідної практики, ознайомлення студентів з вимогами до оформлення документації з практики, системою звітності та критеріями оцінювання з практики, які регламентуються відповідною нормативною та методичною документацією з організації та проведення практики;

консультування студентів щодо термінів і порядку проходження практики, вибору теми магістерської роботи, оформлення документів з практики та захисту звіту;

забезпечення своєчасності надання студентами на кафедру звітів з науково-дослідної практики та інших документів, необхідних для захисту, їх перевірка та візування.

Студенти під час проходження науково-дослідної практики зобов'язані:

до початку практики на настановних зборах, а далі в індивідуальному порядку, одержати від керівника практики консультації щодо оформлення всіх необхідних документів;

систематично працювати над виконанням завдань з науково-дослідної практики;

своєчасно подати на кафедру звітні документи та у належний термін захистити матеріали практики;

висвітлити результати виконаної роботи та оформити їх у звіті про проходження практики.

Зміст науково-дослідної практики

Основним завданням науково-дослідної практики є вибір теми (додаток Б) дослідження та висвітлення студентом її актуальності.

Вибір теми є найвідповідальнішим етапом науково-дослідної практики і написання комплексного консультаційного проєкту, бо від нього залежить майбутня діяльність, яка вирішально обумовлює результат дослідження. Практика показує, що правильно обрати тему – означає наполовину забезпечити успішне її виконання.

У процесі обрання теми *основними критеріями* мають бути:

актуальність і перспективність;

наявність теоретичної бази;

можливість виконання теми в даній установі;

її зв'язок з конкретними господарськими планами і довгостроковими програмами;

можливість отримання від упровадження результатів дослідження економічного та соціального ефекту.

Обравши тему, студент-бакалавр має усвідомити сутність пропонованої ідеї, її актуальність, теоретичну важливість і практичну доцільність. Це значно полегшує оцінювання й остаточне закріплення обраної теми.

Актуальність – обов'язкова вимога до будь-якої роботи, вона обґрунтовується шляхом критичного аналізу стану проблеми та порівнянням з відомим успішним досвідом її вирішення (відповідно до теми магістерської роботи). Висвітлення актуальності – сутність проблемної ситуації.

Проблему часто ототожнюють з питанням (тобто з положенням, яке також треба вирішити). Вважається, що проблема – це те ж питання, тільки важливіше і складніше. Це і так, і не так, оскільки специфічною рисою проблеми є те, що для її вирішення необхідно вийти за рамки "старого", вже досягнутого знання. Стосовно ж питання взагалі, то для відповіді на нього цілком вистачить "старого" знання, тобто для науки питання не є проблемою.

Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним. Досить кількома реченнями висловити головне – сутність проблеми. Необхідним є описання предметної області дослідження через ключові поняття. У аналізі публікацій за обраною темою наводяться посилання на вчених, які займалися дослідженням даної проблеми та зробили найбільш вагомий внесок у її розроблення.

Структура та оформлення звіту з науково-дослідної практики

Основним документом, що свідчить про виконання студентом програми науково-дослідної практики є письмовий звіт. Зміст звіту повинен розкривати знання і уміння студента, набуті ним у процесі вирішення питань, визначених метою і завданням практики.

Звіт з науково-дослідної практики як кваліфікаційна робота бакалавра має характеризуватися не лише високим рівнем змісту, відповідною структурою, а й високим рівнем оформлення. Під час оформлення звіту треба спиратися на основні вимоги Державного стандарту та вимоги МОН України до подання письмових друкованих робіт. Тобто вимоги до оформлення звіту співпадають із загальними вимогами до виконання офіційних письмових робіт, у тому числі комплексного консультативного проєкту. Звіт з науково-дослідної роботи слід писати державною мовою.

Крім того, у звіті необхідно стисло, логічно й аргументовано викласти зміст і результати досліджень. Особливу увагу слід приділити культурі наукової мови – це один із важливих показників загального наукового рівня бакалавра.

Рекомендується така послідовність викладення матеріалу в звіті:
титульна сторінка звіту (зразок оформлення – додаток В);
описання актуальності;

список використаних джерел – наукової літератури, нормативно-правових джерел;

додатки містять тези або статтю студента (зразок – додатки Г та Д); наукова оглядова стаття з обраної проблематики дослідження, що відображає результати наукових пошуків практиканта. Якщо стаття або тези опубліковані, повинна обов'язково бути ксерокопія.

Загальний обсяг звіту не повинен перевищувати 5 сторінок друкованого тексту (шрифт – Time New Roman, розмір – 14, міжрядковий інтервал – 1,5. Поля: верхнє – 2 см, нижнє – 2 см, лівє – 2,5 см, правє – 1,5 см). Усі додатки до звіту повинні бути пронумеровані.

Оформлюється звіт за вимогами, які встановлені в інструктивних матеріалах факультету, наскрізній та відповідних робочих програмах практики, з обов'язковим урахуванням державного стандарту до звітів з науково-дослідної роботи.

Підведення підсумків практики

Результатом практики має стати отримання наукових результатів, які будуть використані у подальших наукових дослідженнях практиканта, на підставі яких буде сформульовано та обґрунтовано тему комплексного консультаційного проєкту.

Письмовий звіт про проходження науково-дослідної практики подається на перевірку безпосередньому керівнику науково-дослідної практики від кафедри у термін, який визначається відповідною кафедрою та регламентується нормативними й методичними документами з організації і проведення практики.

У випадку наявності суттєвих відхилень від вимог щодо змісту і оформлення звіту, він повертається на доопрацювання.

Оцінка визначається з урахуванням своєчасності подання необхідних документів з практики, якості підготовленого звіту, виконання індивідуального завдання, рівня знань та рівня захисту студента за шкалами університету, які характеризує успішність студента. З метою об'єктивного оцінювання знань та вмінь, набутих студентами під час проходження практики, захист звітів про практику проводиться з урахуванням критеріїв, які наведені у додатку Е.

Оцінка за практику вноситься в заліково-екзаменаційну відомість і в залікову книжку студента.

Підсумки науково-дослідної практики обговорюються на засіданнях кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу.

Додатки

Додаток А

Приклади оформлення списку використаних джерел

Книги

Однотомний документ

Один автор

1. Великий В. Гомілії / В. Великий ; [пер. з давньогрец. Л. Звонської]. – Львів : Свічадо, 2006. 307 с. – (Джерела християнського Сходу. Золотий вік патристики IV – V ст. ; № 14).

2. Коренівський Д. Г. Дестабілізуючий ефект параметричного білого шуму в неперервних та дискретних динамічних системах / Д. Г. Коренівський. – Київ : Ін-т математики, 2006. – 111 с. – (Математика та її застосування) (Праці / Ін-т математики НАН України ; т. 59).

3. Матюх Н. Д. Що дорожче срібла-золота / Н. Д. Матюх. – Київ : Ін-т соц. іміджмейкінгу, 2006. – 311 с. – (Ювеліри України ; т. 1).

4. Шкляр В. Елементал : [роман] / В. Шкляр. – Львів : Кальварія, 2005. – 196, [1] с. – (Першотвір).

Два автори

1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. – Київ : Києво-Могилян. акад., 2005. – 397, [1] с. – (Бібліотека наукового щорічника "Україна дипломатична" ; вип. 1).

2. Ромовська З. В. Сімейне законодавство України / З. В. Ромовська, Ю. В. Черняк. – Київ : Прецедент, 2006. – 93 с. – (Юридична бібліотека. Бібліотека адвоката) (Матеріали до складання кваліфікаційних іспитів для отримання Свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю ; вип. 11).

3. Суберляк О. В. Технологія переробки полімерних та композиційних матеріалів : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Суберляк, П. І. Баштанник. – Львів : Растр-7, 2007. – 375 с.

Три автори

1. Мінцер О. П. Оброблення клінічних і експериментальних даних у медицині : навч. посіб. для студ. / О. П. Мінцер, Ю. В. Вороненко, В. В. Власов. – Київ : Вища школа, 2003. – 350 с.

2. Любар О. О. Історія української школи і педагогіки : навч. посіб. / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, А. Т. Федоренко. – Київ : Знання, 2006. – 447с.

Чотири автори

1. Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / [В. В. Вітвіцький, М. Ф. Кисляченко, І. В. Лобастов, А. А. Нечипорук]. – Київ : Укragропромпродуктивність, 2006. – 106 с. – (Бібліотека спеціаліста АПК. Економічні нормативи).

2. Механізація переробної галузі агропромислового комплексу : [підручник для учнів проф.-техн. навч. закл.] / О. В. Гвоздєв, Ф. Ю. Ялпачик, Ю. П. Рогач, М. М. Сердюк. – Київ : Вища освіта, 2006. – 478, [1] с. – (ПТО: Професійно-технічна освіта).

П'ять і більше авторів

1. Психологія менеджмента / [П. К. Власов, А. В. Липницький, І. М. Луцишина и др.] ; под ред. Г. С. Никифорова. – [3-е изд.]. – Харків : Гуманитар. центр, 2007. – 510 с.

2. Формування здорового способу життя молоді : навч.-метод. посіб. для працівників соц. служб для сім'ї, дітей та молоді / [Т. В. Бондар, О. Г. Карпенко, Д. М. Дикова-Фаворська та ін.]. – Київ : Укр. ін-т соц. дослідж., 2005. – 115 с. – (Серія "Формування здорового способу життя молоді" : у 14 кн. ; кн. 13).

Без автора

1. Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря / [авт. тексту В. Клос]. – Київ : Грані-Т, 2007. – 119 с. – (Грані світу).

2. Воскресіння мертвих : українська барокова драма : антологія / [упоряд., прим. В. О. Шевчук]. – Київ : Грамота, 2007. – 638, [1] с.

3. Тіло чи особистість? Жіноча тілесність у вибраній малій українській прозі та графіці кінця ХІХ – початку ХХ століття : [антологія] / упоряд.: Л. Таран, О. Лагутенко]. – Київ : Грані-Т, 2007. – 190, [1] с.

4. Проблеми типологічної та квантитативної лексикології : [зб. наук. пр.] / наук. ред. В. Каліущенко та ін. – Чернівці : Рута, 2007. – 310 с.

Багатотомний документ

Багаторівневий опис

1. Адміністративне право України: академічний курс : підручник для студ. юрид. спец. вищих навч. закл. : у 2-х т. / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – Київ : Юрид. думка, 2004–2005. – Т. 1: Загальна частина. – 2004. – 583 с. ; т. 2 : Особлива частина. – 2005. – 624 с.

Однорівневий опис

1. Адміністративне право України: академічний курс : підручник для студ. юрид. спец. вищих навч. закл. : у 2-х т. / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – Київ : Юрид. думка, 2004–2005. – 2 т.

Бібліографічний опис окремого тому багатотомного видання.

Багаторівневий опис

1. Адміністративне право України: академічний курс : підручник для студ. юрид. спец. вищих навч. закл. : у 2-х т. / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – Київ : Юрид. думка, 2004–2005. – Т. 1: Загальна частина. – 2004. – 583 с.

Однорівневий опис

1. Адміністративне право України: академічний курс : підручник для студ. юрид. спец. вищих навч. закл. : у 2-х т. Т. 1 : Загальна частина / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – Київ : Юрид. думка, 2004. – 583 с.

Матеріали конференцій, з'їздів

1. Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу : матеріали Всеукр. конф. молодих учених-аграрників ["Молодь України і аграрна реформа"], (Харків, 11 – 13 жовт. 2000 р.) / М-во аграр. політики, Харків. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. – Харків : Харків. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2000. – 167 с.

2. Кібернетика в сучасних економічних процесах : зб. текстів виступів на республік. міжвуз. наук.-практ. конф. / Держкомстат України, Ін-т статистики, обліку та аудиту. – Київ : ІСОА, 2002. – 147 с.

3. Оцінка й обґрунтування продовження ресурсу елементів конструкцій : праці конф., 6–9 черв. 2000 р., Київ. Т. 2 / відп. ред. В. Т. Троценко. – Київ : Ін-т пробл. міцності, 2000. – С. 559–956, XIII, [2] с. – (Ресурс 2000).

4. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій : зб. наук. пр. / наук. ред. В. І. Моссаковський. – Дніпропетровськ : Навч. кн., 1999. – 215 с.

5. Ризикологія в економіці та підприємстві : зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 27–28 берез. 2001 р. / М-во освіти і науки України, Держ. податк. адмін. України [та ін.]. – Київ : КНЕУ : Акад. ДПС України, 2001. – 452 с.

Препринти

1. Шияев Б. А. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ/ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов / Б. А. Шияев, В. Н. Воеводин. – Харьков : ННЦ ХФТИ, 2006. – 19 с. – (Препринт / НАН України, Нац. науч. центр "Харьков. физ.-техн. ин-т" ; ХФТИ 2006.4).

2. Панасюк М. І. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами / М. І. Панасюк, А. Д. Скорбун, Б. М. Сплошной. – Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. – 7, [1] с. – (Препринт / НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС ; 06-1).

Словники

1. Географія : словник-довідник / [авт.-уклад. В. Л. Ципін]. – Харків : Халімон, 2006. – 175, [1] с.

2. Тимошенко З. І. Болонський процес в дії : слов.-довід. основ. термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. – Київ : Європ. ун-т, 2007. – 57 с.

3. Українсько-німецький тематичний словник : [близько 15 000 термінів / уклад. Н. Яцко та ін.]. – Київ : Карпенко, 2007. – 219 с.

4. Європейський Союз : словник-довідник / [ред.-упоряд. М. Марченко]. – 2-ге вид. – Київ : К. І. С., 2006. – 138 с.

Законодавчі та нормативні документи

1. Кримінально-процесуальний кодекс України : станом на 1 груд. 2005 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ : Парлам. вид-во, 2006. – 207 с. – (Бібліотека офіційних видань).

2. Медична статистика : зб. нормат. док. / упоряд. та голов. ред. В. М. Заболотько. – Київ : МНІАЦ мед. статистики : Медінформ, 2006. – 459 с. – (Нормативні директивні правові документи).

3. Експлуатація, порядок і терміни перевірки запобіжних пристроїв посудин, апаратів і трубопроводів теплових електростанцій : СОУ-Н ЕЕ 39.501:2007. – Офіц. вид. – Київ : ГРІФРЕ : М-во палива та енергетики України, 2007. – VI, 74 с. – (Нормативний документ Мінпаливенерго України. Інструкція).

4. Україна. Верховна Рада. Кабінет Міністрів. Державний бюджет України на 1997 рік : (уточнений) / Кабінет Міністрів України. – Київ : [б. в.], 1996. – 10 с.

Стандарти

1. Графічні символи, що їх використовують на устаткуванні. Показчик та огляд (ISO 7000:2004, IDT) : ДСТУ ISO 7000:2004. – [Чинний від 2006-01-01]. – Київ : Держспоживстандарт України, 2006. – IV, 231 с. – (Національний стандарт України).

2. Якість води. Словник термінів : ДСТУ ISO 6107-1:2004 – ДСТУ ISO 6107-9:2004. – [Чинний від 2005-04-01]. – Київ : Держспоживстандарт України, 2006. – 181 с. – (Національні стандарти України).

3. Вимоги щодо безпечності контрольно-вимірювального та лабораторного електричного устаткування. Частина 2-020. Додаткові вимоги до лабораторних центрифуг (EN 61010-2-020:1994, IDT) : ДСТУ EN 61010-2-020:2005. – [Чинний від 2007-01-01]. – Київ : Держспоживстандарт України, 2007. – IV, 18 с. – (Національний стандарт України).

Бібліографічні показники

1. Куц О. С. Бібліографічний показник та анотації кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Львівського державного університету фізичної культури у 2006 р. / О. Куц, О. Вацеба. – Львів : Укр. технології, 2007. – 74 с.

2. Систематизований показник матеріалів з кримінального права, опублікованих у Віснику Конституційного Суду України за 1997 – 2005 роки / [уклад. Б. О. Кириць, О. С. Потлань]. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2006. – 11 с. – (Серія: Бібліографічні довідники ; вип. 2).

Дисертації

1. Петров П. П. Активність молодих зірок сонячної маси : дис. ... д-ра фіз.-мат. наук : спец. 01.03.02 / П. П. Петров. – Київ, 2005. – 276 с.

2. Іванова К. Ю. Господарсько-правове регулювання договірних зобов'язань інноваційного характеру : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / Іванова Ксенія Юріївна ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого" ; наук. кер. Ю. Є. Атаманова. – Харків, 2012. – 202 с.

Автореферати дисертацій

1. Новосад І. Я. Технологічне забезпечення виготовлення секцій робочих органів гнучких гвинтових конвеєрів : автореф. дис. ... канд. техн. наук : спец. 05.02.08 "Технологія машинобудування" / І. Я. Новосад. – Тернопіль, 2007. – 20, [1] с.

2. Нгуєн Ші Данг. Моделювання і прогнозування макроекономічних показників в системі підтримки прийняття рішень управління державними фінансами : автореф. дис. ... канд. техн. наук : спец. 05.13.06 "Автоматиз. системи упр. та прогрес. інформ. технології" / Нгуєн Ші Данг. – Київ, 2007. – 20 с.

Авторські свідоцтва

1. А. с. 1007970 ССРСР, МКИЗ В 25 J15/00. Устройство для захвата неориентированных деталей типа валов / В. С. Ваулин, В. Г. Кемайкин (СССР). – № 3360585/25-08.

Аналітичний опис

Частина книги, періодичного, продовжуваного видання

1. Козіна Ж. Л. Теоретичні основи і результати практичного застосування системного аналізу в наукових дослідженнях в області спортивних ігор / Ж. Л. Козіна // Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – № 6. – С. 15–18, 35–38.

2. Гранчак Т. Інформаційно-аналітичні структури бібліотек в умовах демократичних перетворень / Т. Гранчак, В. Горовий // Бібліотечний вісник. – 2006. – № 6. – С. 14–17.

3. Валькман Ю. Р. Моделирование НЕ-факторов – основа интеллектуализации компьютерных технологий / Ю. Р. Валькман, В. С. Быков, А. Ю. Рыхальский // Системні дослідження та інформаційні технології. – 2007. – № 1. – С. 39–61.

4. Ярошенко Т. О. Електронний журнал у дзеркалі публікацій у професійній пресі / Т. О. Ярошенко // Вісник Книжкової палати. – 2006. – № 5. – С. 29–32.

5. Регіональні особливості смертності населення України / Л. А. Чепелевська, Р. О. Моїсеєнко, Г. І. Баторшина [та ін.] // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2007. – № 1. – С. 25–29.

Електронні ресурси

Локальний доступ

1. Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти [Електронний ресурс] : за даними Всеукр. перепису населення 2001 р. / Держ. ком. статистики України ; ред. О. Г. Осауленко. – Київ : CD-вид-во "Інфодиск", 2004. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) : кольор. ; 12 см. – (Всеукр. перепис населення, 2001). – Систем. вимоги: Pentium-266 ; 32 Mb RAM ; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP. – Назва з тит. екрана.

Аналітичний опис складової частини електронного ресурсу

1. Нормативні акти України [Електронний ресурс] // Кадрове діловодство : довідник роботодавця / І. Б. Єрмаков. – 3-тє вид., доп. – Електрон. дані та прогр. – Київ : Бізнес-Системи, 2005. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM): кольор. : 12 см. – Системні вимоги: Microsoft Windiws 95/98/2000/XP ; 128 Mb RAM ; SVGA (1024×768). – Назва з екрана. – Відом. про вид. з буклета.

Віддалений доступ

Бібліографічний опис ресурсу віддаленого доступу (Web-сайт)

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ : НБУВ, 2013-2015. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua (дата звернення 30.03.2015 р.) – Назва з екрана.

Бібліографічний опис ресурсу віддаленого доступу (бібліографічна база даних)

2. Електронний каталог Національної парламентської бібліотеки України [Електронний ресурс] : [політемат. база даних містить відом. про вітчизн. та зарубіж. кн., брош., що надходять у фонд НПБ України]. – Електронні дані (803 438 записів). – Київ : Нац. парлам. б-ка України, 2002 – 2015. – Режим доступу : catalogue.nplu.org (дата звернення 30.03.2015). – Назва з екрана.

Бібліографічний опис ресурсу віддаленого доступу (Інтернет-портал)

3. Ukr.net [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. – Електронні дані. – [Київ : Український Інтернет холдинг ТОВ "Укрнет", 1998 – 2015]. – Режим доступу : www.ukr.net (дата звернення 30.03.2015). – Назва з екрана.

Аналітичний опис складової частини електронного ресурсу – статті з електронного журналу

1. Івахненко С. В. Особливості фінансового контролінгу в стратегічному управлінні страховою компанією [Електронний ресурс] / С. В. Івахненко // Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання. – Електронні дані. – [Дніпропетровськ : Дніпропетров. держ. аграрний ун-т : ТОВ "ДКС Центр", 2012]. – № 7. – Режим доступу : www.economy.nauka.com.ua (дата звернення 13.06.2013 р.). – Назва з екрана.

Аналітичний опис на складову частину електронного ресурсу – статті з Web-сайта

1. Umland A. Nichtideologische Motivationen der "Swoboda"-Wähler : Hypothesen zum Elektorat der ukrainischen radikalen Nationalisten bei den Parlamentswahlen vom Oktober 2012 [Electronic resource] / A. Umland // Ukraine-Analysen. – Electronic data. – [Bremen : Universität Bremen und der Deutschen Gesellschaft für Osteuropakunde, 2012]. – No. 109. – P. 8–9. – Access mode : [www: ukraine-nachrichten.de/nichtideologische-motivationen-swoboda-w%C3%A4hler _3682_meinungen-analysen](http://www.ukraine-nachrichten.de/nichtideologische-motivationen-swoboda-w%C3%A4hler_3682_meinungen-analysen) (viewed on June 13, 2013). – Title from the screen.

Примітки:

1. Бібліографічний опис оформлюється згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 "Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання".

2. Опис складається з елементів, які поділяються на обов'язкові та факультативні. У бібліографічному описі можуть бути тільки обов'язкові чи обов'язкові та факультативні елементи. Обов'язкові елементи містять бібліографічні відомості, які забезпечують ідентифікацію документа. Їх наводять у будь-якому описі.

Проміжки між знаками та елементами опису є обов'язковими і використовуються для розрізнення знаків граматичної і приписаної пунктуації.

3. У списку опублікованих праць здобувача, який наводять в авторефераті, необхідно вказати прізвища та ініціали всіх його співавторів незалежно від виду публікації.

Тематика дослідження

1. Проблема прав людини у міжнародних відносинах.
2. Екологічний вимір міжнародних відносин.
3. Роль реалізму у функціонуванні системи міжнародних відносин.
4. Політика безпеки у відносинах між державами.
5. Поведінкові особливості сучасної держави у системі міжнародних відносин.
6. Глобалізаційні процеси у світі на сучасному етапі.
7. Міграції та їхній вплив на міжнародні відносини.
8. Проблема світового громадянства.
9. Процеси демократизації у світі.
10. Міжнародні правові інституції: проблеми і досягнення.
11. Міжнародна політика України на сучасному етапі.
12. Виклики для демократії у посткомуністичних країнах.
13. Політичні зміни у Східній Європі на сучасному етапі.
14. Розвиток Європейського союзу після Лісабонської угоди: проблеми економічної інтеграції, політичної консолідації та зовнішніх відносин.
15. Африканський союз та процеси замирення на Африканському континенті.
16. Сирійський конфлікт: історичний вимір та сучасні реалії.
17. Тероризм як глобальна проблема.
18. "Коллективне навчання" на сучасному етапі міжнародних відносин.
19. Суспільне сприйняття недоліків і переваг ООН як міжнародного регулятора.
20. Роль релігії у міжнародних відносинах.
21. Проблеми расової дискримінації у світі.
22. Ідеологічні аспекти сучасних міжнародних відносин.
23. Вплив нафтової торгівлі на відносини між країнами.
24. Проблема моралі у міжнародних відносинах.
25. Міжнародні санкції та їхня ефективність.
26. Гендерні аспекти світової політики.
27. Особливості дипломатичного етикету у міжнародних контактах ООН.
28. Вплив пандемій на світовий устрій.
29. Роль економіки у розвитку глобалізації.
30. Небезпека ядерної світової війни у сучасних міжнародних реаліях.

Зразок титульної сторінки звіту

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

Кафедра міжнародного бізнесу та економічного аналізу

**ЗВІТ
З НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ПРАКТИКИ**

Студента (тки) 4 курсу
групи 6.01.291.010.17.1
спеціальності 291 – Міжнародні відносини, су-
спільні комунікації і регіональні студії

(прізвище та ініціали)

Керівник

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка ECTS _____

Харків, 2021

Зразок тез на конференцію

Секція 4

Дипломатичні відносини в умовах сучасних глобалізаційних процесів

Іванова К. О, магістр 1 року навчання

Науковий керівник: Петров О. О., канд. екон. наук, доцент

Харківський національний економічний університет

імені Семена Кузнеця

Вступ. Сучасна дипломатична діяльність активно проводиться в період змін, що не має ніяких історичних аналогів. Цей період привертає увагу тим, що в майже одночасно в цей час трапились основні три структурні революції.

Революція, яка мала негайні та досить масштабні результати, мала політичний характер, адже вона ознаменувалася руйнуванням СРСР, кінцем епохи протистояння військових союзів один одному та біполярним світом, а також створенням нових союзів між країнами та активним пошуком світового порядку нового рівня.

Революція, яка поетапно стає помітною для свідомості суспільства, має назву економічної революції. Вона починає реалізовуватися завдяки тому, що має вплив на можливість працевлаштування, економічну міграцію, зменшення торгових бар'єрів, глобалізацію ринку цінних паперів та інтернаціоналізацію підприємництва.

І, врешті-решт, комунікаційна революція надала науці та бізнесу міжнародний характер і, об'єднуючи світ новими засобами комунікації, слугує підвищенню рівня загальної політичної обізнаності.

Розвиток міждержавних зв'язків у новому глобальному світі значно вплинув на те, які існують форми, методи та функції дипломатії.

У науковій літературі дослідження основних нюансів дипломатії в різні історичні періоди проведено у працях вітчизняних та зарубіжних авторів. Серед них А. Зленко, Г. Удовенко, Денисов В. Н., Б. Гуменюк, К. Грищенко, Ю. Кочубей, В. Попов, М. Гонг, Фельтхем Р. Й. та ін. Але специфічне зростання характеристик та рис найсучаснішої дипломатії у факторі постійно мінливого світу не відображено повністю.

Мета роботи. Мета роботи – розкрити риси дипломатичної роботи та роль дипломатії в розумінні та розв'язанні основних питань і проблем у сучасному глобальному світі.

Сучасне життя задає достатньо високий темп і державній дипломатії необхідно пристосовуватись до швидко мінливих реалій та технологій.

Незважаючи те що, стиль дипломатії зазнав змін, деякі його основні функції все ж залишились притаманними нинішньому століттю.

Деякі функціональні характеристики дипломатії, які існували в минулому, є і в наш час, а саме: пояснення політики країни в країні присутності, складання звітів та оцінювання діяльності, активна підтримка торгівлі, всебічна дипломатія, підтримка дружніх двосторонніх відносин, управління в умовах, де ситуації швидко змінюються, представницькі функції, а також допомога у підтриманні міжнародних норм, стандартів та систем.

Варто зазначити, що у XXI ст. органи, що відповідають за зовнішні зв'язки, мають незмінні завдання – це політична освідомленість та чітке оцінювання поглядів інших, захист інтересів своєї держави.

Оцінювання включатиме звіти про конкретні події, довгострокове дослідження перспектив та тенденцій, наприклад, створення нових ініціатив, що матимуть вплив на політику та відображення двосторонніх відносин. Крім того, важливим фактором є оцінювання ймовірності різних модифікацій, тенденцій і прогнозів ймовірного відображення подій [1].

Суттєвим фактором, який в XXI матиме все більший вплив на дипломатію, є глобалізація [2]. Зараз глобалізація впевнено стає основним планетарним рухом розвитку, і кожен із нас є безпосереднім учасником певного виду вибуху цивілізації, який охоплює всі життєві ситуації та людську діяльність.

Глобалізаційні процеси створили нові труднощі, які необхідно буде вирішувати завдяки зусиллям органів зовнішніх зв'язків, навіть іноземних. З одного боку, виникли неймовірні можливості для швидкого розвитку на шляху до побудови нового порядку світового рівня, який базувався на рівній безпеці, спільній відповідальності та взаємодії всіх держав. Сучасні технічні інновації роблять останні досягнення науки та медицини у світі потенційно доступними для всіх та спрощують пошук оптимізованих рішень соціально-фінансових питань.

З іншого боку, населення світу часто не встигає слідкувати за перебігом подій, крім того воно не має розробленої стратегії боротьби з передовими проблемами, що несуть руйнівну силу для міжнародної стабільності. Серед таких проблем – міжнаціональні та релігійні конфлікти [3], міжнародний тероризм та непримиренний сепаратизм, а також незаконний обіг зброї та наркотичних засобів. Більш того, за останні роки вже багато чого було зроблено у сфері протидії цим загрозам, але, на превеликий жаль, їх перелік не стає меншим.

На думку великої кількості дослідників [4], дипломатія сучасності зіткнеться з низкою глобальних проблем:

1) правильно усвідомити сутність питань, що виникають (глобалізація, жвавої зміни ситуації, розмиті межі між внутрішніми та зовнішніми проблемами і загрозами) та виробити правильний підхід до вирішення цих питань;

2) оволодіння навичками орієнтації у мінливому інформаційному середовищі. Міністерствам закордонних справ необхідно навчитися правильно керувати та використовувати інформаційні потоки. Посольствам варто впроваджувати нові функції, а саме створювати нові пункти передачі інформації, прослуховувальні пости чи інтегратори різноманітних інтересів;

3) потреба в державній дипломатії. Міністерствам закордонних справ та посольствам необхідно підтримувати контакти з громадськістю, надавати будь-які роз'яснення, шукати підтримку суспільства та згоди на території своєї держави та за її межами.

Відомості від CNN мають потужний інструмент впливу, який дозволяє формувати думки громадськості в усьому світі. Дипломати повинні вміти правильно користуватися засобами масової інформації та швидко реагувати на все, що відбувається на світовій арені. В наш час миттєва реакція і відповідь цінується значною мірою. Той, хто краще ніж інші контактує з засобами масової інформації, отримує перевагу у боротьбі за думку громадськості.

Можна припустити, що дипломатична практика XXI століття буде поєднанням двосторонньої та багатосторонньої дипломатії, державної та громадської, перманентних та ad hoc дипломатичних дій і акцій, а методи становитимуть "безмежну" мережу прийомів, методів та шкіл.

Одразу правильно було визначено тенденцію до збільшення ролі та значення багатосторонньої дипломатії, а також до розширення сфер співробітництва в цій галузі. Центром такої дипломатії все ще є найбільш універсальною з усіх існуючих міжнародних структур – ООН та її Рада Безпеки. З'явилася така концепція, як "мережева дипломатія", що передбачає активну співпрацю "кожного з усіма" в інтересах вирішення глобальних питань.

Україна бере активну участь у міжнародній співпраці проти виникнення нових загроз та викликів як на двосторонній, так і на багатосторонній основі. Вона прагне стати або вже є членом переважної більшості міждержавних, місцевих та субрегіональних організацій, що мають значний вплив на світове суспільство, а також шукає нові напрями щодо розширення рівного та взаємовигідного співробітництва з іншими міжнародними організаціями. Необхідно звернути увагу на те, що на сучасному етапі серед пріоритетних напрямів дипломатичної діяльності України дуже важливе місце займають багатостороння дипломатія та зусилля, які спрямовуються на протистояння новим викликам та ризикам, захисту всіх інтересів в економічній сфері України та вирішенню питання енергетичної взаємодії з іншими країнами [5].

Труднощі та проблеми сучасної дипломатичної служби підтверджуються в ряді інших факторів. Після Другої світової війни відбулося неймовірно збільшення кількості бюрократичного дипломатичного апарату. Це пояснювалося логікою "холодної війни і появою незліченної кількості нових незалежних країн. Ця подія мала відчутний результат не в останню чергу, хронічна нестача коштів, які забезпечуються державними бюджетами задля розподілу фінансових ресурсів між центральними органами зовнішньої політики та закордонними представництвами.

Сучасна політична та дипломатична практика майже всіляко позбавляє керівника посольства можливості приймати рішення самостійно. Але твердження, що "посол потрібен главам держав тільки для того, щоб замовити квитки на літак та забезпечити номери в готелях" – очевидне перебільшення. Для підготовки самітів та зустрічей представництв різних держав на належному рівні необхідна велика робота з боку дипломатів, насамперед в аналітичному аспекті. Це передбачає наявність нових підходів, широту світогляду, зацікавленість участі в обговоренні питань, з якими стикалися інші країни, тобто перетворення самого дипломата як особистості відповідно до характеристик "чотирьох П" – патріотизму, професіоналізму, порядності та пунктуальності.

Багатостороння дипломатія потребує обов'язкового дотримання всіх етапів процедури, а також чіткого розуміння взаємозалежності між різноманітними багатосторонніми структурами, здатність будувати та мобілізувати вигідні для себе політичні альянси. Особливого значення в рамках багатосторонньої дипломатії набуває переговорна процедура.

Розвиток гуманітарних елементів дипломатії пов'язаний із зусиллями, щоб звільнити людей від страждань, позбавлень та зневаження їхньої гідності. Французький правознавець Дюпуї Р. Ж. наголошував, що "звичайна людина стає першою жертвою військових протистоянь, а нещадна експлуатація, насильство, тероризм, а також стихійні лиха, хвороби та епідемії роблять життєве середовище людини жахливим для життя" [6].

У сучасному житті все більш рішуче проявляються проблеми духовного, релігійного та культурного характеру [7]. Під час конференції "Роль глави Посольства у просуванні громадянських прав за кордоном", організованої Державним департаментом США, 20 американських послів, які приймали участь у дискусії, дійшли висновку, що питання, які пов'язані з релігією, стали основою гуманітарної дипломатії. Крім того, як релігійна свідомість впливає на ціннісні настанови у всіх сферах міжнародного життя, має не менш важливе значення для дипломатів, ніж знання політичних та економічних питань.

М. Стерн, один із найдосвідченіших американських послів, аргументовано заявив, що "незнання питань релігії та культури не дозволить дипломатам усвідомити своєчасно глибокі зміни, що настають у світі" [8]. У той же час у більшості країн підготовка майбутніх дипломатів зазвичай не передбачає поглибленого вивчення історії культури та релігії. Дипломати більш ніж з 20 країн світу, які брали участь у симпозиумі 1997 року у Великобританії, висловили особливу стурбованість цим фактом. Вони з занепокоєнням зазначили швидке скорочення коштів, що виділяються з бюджетів на всебічну підготовку дипломатів.

Висновки. Шлях до універсального сталого розвитку, вирішення конфесійних та етнічних конфронтацій лежить через глобальну розмову, засновану на прийнятті та утвердженні принципів справедливості та прав людини, толерантності та культури миру. В усі часи дипломатія, незалежно від її історичної моделі, була покликана слугувати найбільш ефективним інструментом спілкування. Перш за все, у цій ролі дипломатична служба збереже своє постійне значення.

Література

1. Денисов В. Н. Проблеми створення публічного порядку в зовнішньополітичній діяльності України / В. Н. Денисов // Суверенітет України і міжнародне право ; за ред. В. Н. Денисова та В. І. Євінтова. – Київ, 1995. – С. 7–36.
2. Сагайдак О. П. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи / О. П. Сагайдак, П. Д. Сардачук. – Київ : Знання, 2008. – 295 с.
3. Єремеев С. Г. Виклики глобалізації: етнічний та релігійний екстремізм у сучасному світі [Електронний ресурс] / С. Г. Єремеев. – Режим доступу : <http://anthropology.ru/texts/eremeev/terror.html>.
4. Попов В. И. Современная дипломатия: теория и практика. Дипломатия – наука и искусство : курс лекций. / В. И. Попов. – Москва, 2004. – 576 с.
5. Грищенко К. Поза межами шахівниці: прагматичний порядок денний української зовнішньої політики / К. Грищенко // Дзеркало тижня. – 2010. – № 27 (807) 17 липня – 6 серпня.
6. Міжнародне право ХХІ століття. – До 80-річчя І. І. Лукашука / В. Г. Буткевич, О. В. Буткевич, А. В. Задорожний та ін. – Київ : Промінь, 2006. – 630 с.
7. Рахманов А. Б. Теории глобального общества / А. Б. Рахманов // Вест. Московского ун-ту. – 2003. – № 2. – С. 85–128.
8. Доусон К. Г. Религия и культура: пер. с англ. К. Кожурина / К. Г. Доусон. – Санкт-Петербург : Алетейя, 2000. – 281 с.

Зразок студентської статті

УДК 340.05

Соколов Ф. С.

Студент 4 курсу

факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Від "м'якої" до "розумної" зовнішньополітичної концепції сили: сучасні світові тенденції

Анотація. У статті узагальнено теоретичні підходи до визначення сутності поняття "м'яка" та "розумна" сила у міжнародних відносинах. Аналізуються та простежуються основні тенденції сучасних міжнародних подій, що впливають на використання сучасних концепцій сили у зовнішньополітичній діяльності держав.

Ключові слова: міждержавні відносини, м'яка сила, розумна сила, сила держави.

От "мягкой" к "разумной" внешнеполитической концепции силы: современные мировые тенденции

Аннотация. В статье обобщены теоретические подходы к определению сущности понятия "мягкая" и "умная" сила в международных отношениях. Анализируются и прослеживаются основные тенденции современных международных событий, влияющих на использование современных концепций силы в внешнеполитической деятельности государств.

Ключевые слова: межгосударственные отношения, мягкая сила, разумная сила, сила государства.

From the "soft" to the "smart" foreign policy concept of force: modern world trends

Annotation. The article summarizes theoretical approaches to defining the concept of "soft" and "reasonable" power in international relations. The basic tendencies of contemporary international events that influence the use of modern concepts of force in the foreign policy of the states are analyzed and traced.

Keywords: interstate relations, soft power, reasonable power, the power of the state.

Вступ. У західному науковому дискурсі вважається, що на сучасному етапі розвитку системи міжнародної взаємодії військова та економічна міць, яким, без сумніву, все ще відводиться важливе місце, вже не є основними параметрами сили держави на міжнародній арені, позаяк пріоритетного значення набувають нові механізми досягнення зовнішньополітичних цілей, складовими котрих є: політична ідеологія, культурні цінності, рівень розвитку технологічної сфери тощо. У контексті цього все більшої популярності сьогодні набуває "м'яка сила" як здатність, насамперед, держави отримувати бажаний результат через привабливість (attractive) на противагу примусу, залякуванню чи підкупу.

Зазначимо, що анексія Криму РФ змінила саму сутність міжнародного права та правила гри на шахівниці міжнародних відносин. Постає питання стосовно використання концепції "м'якої сили" у зовнішньополітичній діяльності України і мабуть необхідно обмежити використання цієї концепції (інформаційно та фінансово) та надавати пріоритет іншій концепції сили – "розумної". Концепція "м'якої сили" ефективна тільки в країнах із значним військовим та економічним потенціалом. Події в Україні показують, що для забезпечення своєї національної безпеки для держав "другого ешелону" пріоритетним є формування своєї військової могутності, яка завжди служила основним показником сили і престижу держави.

Перші праці, в яких, хоча й дотично, проте представленні спроби окреслити силу держави сягають ще часів Античності. Динамічний процес переосмислення значення та місця військової сили як дієвого інструмента забезпечення національних інтересів держави в системі міжнародних відносин, а, відтак, і трансформації змістового наповнення поняття "сила" розпочався з XV ст. і триває до сьогодні. Дослідження окресленої проблематики представлені науковим доробком Г. Гроція, Т. Гоббса, Ж.-Ж. Руссо, І. Канта, Л. Гумпловича, Л. Річардсона, К. Райта, Г. Кіссінджера, Б. Рассета, Г. Моски, Р. Даля та ін.

З розвитком нових явищ на міжнародній арені почало змінюватися і сутнісне наповнення поняття "сила" а, відтак, і основні параметри, через які розкривається її зміст. У цьому контексті цінними є праці К. Кнорра, Н. Спайкмена, Г. Моргентау, Д. Паппа, А. Камінського, В. Фукса, К. Джермана, А. Мехена, Дж. Лі Рея, Р. Клайна, Т. Шустрової, К. Маттоса та ін.

Проблемі необхідності вироблення державами нових підходів до ведення зовнішньої політики шляхом одночасного використання як дипломатії, так і нарощення військової та економічної потуги, зокрема, у рамках стратегії "розумної сили" присвячено наукові доробки Дж. Ная та Р. Армїтеджа, С. Носсел, Ч. Крокера, Ф. Хемпсона, П. Ейол та ін.

Мета роботи. Метою роботи є визначення основних тенденцій у міжнародних відносинах в контексті використання концепцій сили.

Результати дослідження. Поява нових концептів та їх впровадження у дискурсивному полі різних наук становить великий інтерес для дослідників. У сучасному політологічному дискурсі стосовно використання зовнішньополітичних доктрин державою використовують концепти: "жорстка сила" (hard power), "м'яка сила" (soft power) та розумна сила (smart power).

Тема використання саме стратегії "м'якої сили" у міждержавних відносинах та її сутності дуже була популярна та актуальна до подій на Сході України та Сирії на початок ХХ ст. йдеться про структурні зміни в історичному розвитку людства, які розпочалися з середини 1960-х рр. ХХ ст. на тлі революційних змін у культурно-комунікаційній сфері.

Так, відомий політолог Дж. Розенау констатує "незвичайно високий ступінь взаємозалежності народів і суспільств, а також корінні трансформації у міжнародних відносинах", які виражаються у спосіб зміни головних дійових осіб на міжнародній арені. "Головними дійовими особами, – зазначає Дж. Розенау, стають не держави, а приватні особи, вступаючи в стосунки одна з одною за мінімальним посередництвом або, навіть, всупереч волі держави" [1]. У 1977 р. виходить спільна праця Дж. Ная і Р. Кохейна – "Power and Interdependence", яка заклала теоретичну основу неоліберального інституціоналізму. Основним поняттям нової концепції стає "комплексна взаємозалежність" (що замінила ідею реалістів про колективну безпеку), сутність якої полягає в економічному взаємопроникненні (міжнародна торгівля та перетікання капіталів, причиною чого слугує інтернаціоналізація світової економіки); спільній зацікавленості держав у запобіганні ядерній війні, екологічним катастрофам та іншим глобальним проблемам і викликам [2, с. 23]. Справді, поступово спостерігалася зменшення ролі держави у міжнародних відносинах, натомість зростав вплив неурядових організацій на світову політику. В межах цієї системи координат рушійною силою політичних процесів є транснаціональні промислові і банківські корпорації, що форсують

взаємозалежність всіх країн-учасниць міжнародного спілкування. Політика "жорсткої" сили у даному випадку вже не була актуальною та ефективною, що зумовлює необхідність використання якісно нових (більш м'яких) засобів впливу у міждержавних відносинах.

Коли у період "Холодної війни" дві могутні світові держави СРСР і США провадили гонку озброєнь, нарощуючи свій військовий потенціал, то міжнародні актори чудово усвідомлювали, що третя світова війна з використанням ядерної зброї буде останньою для людства загалом. Відтак, з метою посилення свого впливу на інші держави світу, як СРСР, так і США почали використовувати дещо інший інструментарій ведення своєї зовнішньополітичної діяльності. Актуальним тут є твердження Дж. Ная про те, що особливість сучасної світової політики закладена не лише і не стільки "у тому, чия армія зможе отримати перемогу, а у тому, чий сюжет виграє" [3]. Необхідно підкреслити, що і Радянський Союз у своїй зовнішньополітичній діяльності використовував механізми реалізації саме концепції "м'якої сили", пропагуючи соціалістичні цінності та переваги власної ідеології з-поміж країн, які розвивалися. Разом з тим, активно надавалось і військово-матеріальна допомога таким державам, але прагнення "бути привабливим" для цих країн та залучити їх мирним шляхом у сферу свого впливу було невід'ємним елементом державної політики СРСР.

Таким чином, кінець Холодної війни приніс дві важливі зміни, перша з яких стосується політичної та військової динаміки. Біполярна міжнародна система вичерпалась, наслідком чого стало її перетворення на багатополярну, збалансовану силовою системою. Ця зміна торкнулася і міждержавних відносин, що призвело до необхідності пошуку та розробки нових стратегій зовнішньополітичної діяльності. Друга зміна стосується економіки, позаяк спостерігається суттєве зростання, власне, ліберальних ринкових систем, які об'єднані в глобальні торгові та інвестиційні мережі. Паралельно відбулася й інтенсифікація інформаційної революції, де знання – це сила, якою наділяються й недержавні актори.

Формування нового типу політичних відносин призвело і до зміни самої природи взаємозалежності ключових гравців міжнародної взаємодії. Так, український дослідник професор В. Коломієць виокремлює декілька основних причин, які спричинили трансформацію структури міжнародного співробітництва. По-перше, світ став взаємозалежним через

транснаціональний потік капіталів, робочої сили, технологій, інформації, по-друге, взаємозалежність була викликана збільшенням транснаціональних і багатонаціональних структур, які визначають себе глобальними гравцями та займаються розв'язанням глобальних проблем, по-третє, створення нових інформаційних, фінансових тощо систем і мереж, які вимагають взаємного співробітництва. Для деяких глобальних структур створення і захист нових мереж стає важливішим, аніж створення і захист збалансованих національних сил [4, с. 122]. Завдання "м'якої сили" полягає у створенні, за допомогою культури, політичної ідеології та зовнішньої політики, привабливого образу держави на міжнародній арені, але це можливо на основі багатополярного світу.

На жаль, сьогодні необхідно говорити про другу "холодну війну". Ця війна є матч-реваншем між тими ж командами, які протистояли одна одній упродовж більшої частини першої холодної війни. По один бік знаходяться США та їхні східноазійські та європейські союзники, включно з новими членами НАТО в Центральній і Східній Європі та Прибалтиці. З протилежного боку опинилися Росія та Китай, а також їхні союзники і клієнти [5]. На думку автора, остаточним джерелом початку другої "холодної війни" є така подія, як договір про ліквідацію ракет середньої і меншої дальності (ДРСМД), який припинив діяти 2 серпня 2019 року США оголосили про припинення участі в ДРСМД у лютому цього року, а Росія офіційно вийшла з нього в липні. Обидві сторони звинувачують одна одну в порушенні договору. Але ж цей договір, підписаний СРСР і США в 1987 році, був одним з небагатьох перешкод на шляху розроблення і розгортання небезпечних і дестабілізуючих видів озброєнь, сприяв закінченню "холодної війни". Почалася епоха "розумної" сили у зовнішньополітичній діяльності держав.

Сутність та джерела стратегії "розумної сили" розробили американський політолог Дж. Най спільно з колишнім першим заступником держсекретаря США Р. Армітіджем, які вважають що ця стратегія означає здатність об'єднувати "жорстку" (hardpower) і "м'яку" (softpower) силу в ефективній стратегії. Ось як сам учений пояснює сутність цієї концепції: "Сила – це здатність когось впливати на поведінку інших, щоб отримати те, що цей хтось хоче. Існує три базові способи зробити це: примус, оплата та привабливість. Жорстка сила – це використання примусу та плати. М'яка сила – це можливість отримувати результати, використовуючи привабливість. Якщо держава

може задавати порядок денний для інших чи впливати на їхні преференції, вона може зекономити на політиці батога і пряника. Але ці сили рідко можуть замінити одна одну. Тож існує потреба у розумних стратегіях, які поєднують інструментарій і жорсткої, і м'якої сили" [6].

Висновки. "Розумна сила" є не просто синтезом "м'якою" і "жорсткої сили", але кваліфікованої їх комбінацією. Використання ж цих сил відособлено одна від одною не призводить до бажаних результатів. У разі відсутності однієї "сили" досягнення іншої сходять нанівець, оскільки не мають довгострокового характеру. "Розумна" сила передбачає раціональне розподіл наявних ресурсів між цими двома категоріями. Щодо джерел реалізації "розумної" сили, то, джерела "жорсткої" чи "м'якої" сили, зокрема примус, виплати та приваблення є одночасно й джерелами "розумної" сили. Проте, якщо в окремих випадках "жорсткої" чи "м'якої" сили джерела застосовуються незалежно одне від одного, то у випадку "розумної" – застосування здійснюється як комбінування джерел і "жорсткої", і "м'якої" сил.

Література

1. Багиев Г. Л. Поиск эффективных технологий маркетинга, предпринимательства и бизнеса / Г. Л. Багиев, Ю. Н. Соловьева. – Санкт-Петербург : Изд-во СПбГУЭФ, 2004.
2. Бенчмаркинг: все лучшее – себе [Электронный ресурс]. – Режим доступа : // http://www.management.com.ua/ct/ct_032.html.
3. Ватсон Г. Бенчмаркинг в примерах [Электронный ресурс] / Г. Ватсон. – Режим доступа : // <http://www.benchmarkingclub.ru>.
4. Дячок І. Бенчмаркінг як інструмент вдосконалення бізнесу: сутність, види та особливості проведення / І. Дячок, М. Тепла // ВІСНИК Львів. ун-ту Серія екон. – 2010. – Вип. 44. – С. 595–605.
5. Довгань Л. Є. Стратегічне управління : навчальний посібник / Л. Є. Довгань, Ю. В. Каракай, Л. П. Артеменко. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 440 с.
6. Иванова Е. А. Бенчмаркинг как эффективная маркетинговая технология сравнительного анализ эффективности [Электронный ресурс] / Е. А. Иванова, И. В. Разорвин. – Режим доступа : <http://vestnik.uara.ru/issue/2009/02/12/>.

7. Михайлова М. Р. Бенчмаркинг – универсальный инструмент управления качеством [Электронный ресурс] / М. Р. Михайлова. – Режим доступа : http://www.benchmarkingclub.ru/mih_bench.html.

8. Птащенко О. В. Теоретичні аспекти використання бенчмаркінгу для просування високотехнологічної продукції на міжнародних ринках / О. В. Птащенко // Науковий фаховий журнал "Вісник Київського національного університету технологій та дизайну, Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design". СЕРІЯ "ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ". – Київ, КНУТД, 2017. – № 6 (117), 2017. – С. 72–79.

9. Ganushchak-Yefimenko L. Managing a project of competitive-integrative benchmarking of higher educational institutions / L. Ganushchak-Yefimenko, V. Shcherbak, O. Nifatova // Eastern-European Journal of enterprise technologies. – Kharkiv, 2017. – № 3(87). – Pp. 38–46.

10. Naumik-Gladka K. G. Relationship of competitiveness of entrepreneurship and Internet-marketing / K. G. Naumik-Gladka, O. V. Ptashchenko // News of the National University "Lviv Polytechnic", seriya "Logistics". – Lviv : Lviv Polytechnic Publishing House. – 2016. – № 848. 1 – 196 p. (Pp. 109–115).

11. Uvtushenko V. V. Theoretic and methodological aspects of the strategic management of quality of education (problems, search, solution) / V. V. Uvtushenko, V. I. Kutsenko, O. V. Ptashchenko // Biznes-inform. Issue № 10. – Kharkiv, KNEU, 2015. – Pp. 102–106.

12. Naumik-Gladka K. G. Management of enterprise activity in the conditions of growth of information technologies / K. G. Naumik-Gladka, O. V. Ptashchenko // Tavricheskii Scientific Bulletin: Scientific Journal. Whip 95. – Kherson : Grin DS, 2016. – 120 p. (Pp. 53–61).

Автор статті
Керівник, канд. екон. наук доцент
Завідувач кафедри
міжнародного бізнесу
та економічного аналізу
доктор екон. наук, професор

Соколов Ф. С.
Коротков Д. С.

Отенко І. П.

Критерії оцінювання результатів науково-дослідної практики

Оцінка проходження науково-дослідної практики складається із суми балів, які виставляються комісією на основі розгляду змісту звіту про проходження науково-дослідної практики та за підсумком усного захисту основних положень з обґрунтування обраної теми дослідження.

Шкала балів, які враховуються під час виставлення підсумкової оцінки за практику, наведена далі.

№ з/п	Зміст завдання	Максимальна кількість балів
1	Формулювання теми магістерської роботи	10
2	Висвітлення предметної області дослідження	30
3	Обґрунтування необхідності проведення дослідження	30
4	Оформлення результатів науково-дослідної практики	10
5	Наявність або підготовка статті/тез	10
6	Захист звіту з науково-дослідної практики	10

Зміст

Вступ.....	3
Мета і завдання науково-дослідної практики	4
База практики.....	4
Порядок організації науково-дослідної практики.....	4
Зміст науково-дослідної практики	6
Структура та оформлення звіту з науково-дослідної практики	7
Підведення підсумків практики.....	8
Додатки.....	9

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ПРАКТИКА

**Програма практики
для студентів спеціальності
291 "Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії"
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Птащенко** Олена Валеріївна
Коротков Дмитро Сергійович

Відповідальний за видання *І. П. Отенко*

Редактор *В. О. Дмитрієва*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2021 р. Поз. № 48 ЕВ. Обсяг 34 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*